

[Undervisningsministeren.]

kan gøre, for meningen er selvfølgelig ikke, at de små skoler skal stilles dårligere. Men jeg vil gerne sige, at der er altså ikke fastsat nogen ganske bestemte normer for skolebibliotekernes størrelse i det hele taget, og vi skal i hvert fald nok kunne finde en løsning, så også de små skoler får, hvad de har behov for.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Bay):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til undervisningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om folkebiblioteker.

(Lovforslaget (nr. 92) findes i tillæg A. sp. 1617, fremsættelsen i tidenden sp. 2016).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Lysholt Hansen (S):

På dette sene tidspunkt skal jeg først og fremmest henvise til de bemærkninger, jeg gjorde sidste år om det principielle i lovforslaget, men der er jo nogle ændringer i forhold til det lovforslag, vi behandlede sidste år, som jeg gerne vil knytte nogle enkelte bemærkninger til.

For det første vil jeg gerne have lov at sige, at jeg betragter det med det forlig, der er indgået mellem regeringen og bl. a. socialdemokratiet, som en selvfølge, at de bemærkninger, ministeren føjer til i sin fremsættelse om, at hun er villig til at forhandle om igangsættelsestidspunktet, betyder, at loven ikke kommer til at træde i kraft før 1. april 1975, og det er vi tilfreds med. Kommunerne kan herefter disponere i henhold til de budgetter, som man lagde i september måned sidste år. Jeg mener, det er en hensynsfuld fremgangsmåde over for kommunerne, det er den rigtige måde at behandle dem på.

Selve lovforslagets indhold har jeg også nogle bemærkninger at gøre om. Jeg skal ikke nægte, at vi er betænkelige ved at afskaffe enhver form for statstilskud. Overgang til bloktilskud vil vel nok på længere sigt være den rigtige løsning også for biblioteksområdet, men jeg vil dog gerne sætte et spørgsmålstegn ved det. I hvert fald må det være en helt afgjort ting for os, at overgang til bloktilskud og tilskud efter objektive kriterier til biblioteksområdet ikke indføres, uden at det sker i nøje sammenhæng med, hvad der sker inden for en række andre områder i undervisningsministeriet, indenrigsministeriet og socialministeriet.

Vi er betænkelige ved, at man gennem bestemmelsen om deltidsbibliotekerne giver en generel mulighed for at slippe for at indføre heltidsbetjening. Når vi er betænkelige ved denne ændring, som indeholdes i § 20, så er det ikke mindst, fordi vi mener, nu vi har fået storkommunerne, at det er helt oplagt, at sigtet med storkommunerne var, at de skulle kunne løse deres biblioteksmæssige opgaver på linje med alle andre opgaver, dvs. gennem et heltidsbibliotek, når fornøden ansat bibliotekar er til stede. Jeg vil derfor sige, at vi synes, det er all right, at der er en dispensationsmulighed, men hvis det bliver en generel dispensationsmulighed, tror jeg man vil undergrave princippet om den frie låneret, og det er meget alvorligt. Jeg tror nemlig ikke, borgerne og skatteyderne i X-købing ret længe vil finde sig i, at borgerne i nabokommunen undlader at betale noget til biblioteksvæsenet, fordi deres kommune ikke gennemfører et ordentligt biblioteksvæsen, men benytter sig af den frie låneret til at bruge biblioteket, som er veludbygget, i X-købing kommune. Hvis denne dispensationsbestemmelse fører til et sådant misbrug, at man lader andre betale for en ordentlig biblioteksbetjening, så er det i hvert fald ikke i overensstemmelse med vore tanker. Vi må ikke glemme, at situationen er den i dag, at der i de kommuner, der har deltidsbibliotek, ofres 35 kr. pr. indbygger om året på biblioteksvæsenet, i andre kommuner med heltidsbibliotek 86 kr.

Jeg vil også sige til ministeren, at det allerede sidste år var helt klart for os, at der måtte overføres penge fra kulturministeriets konto til indenrigsministeriets konto for

[Lysholt Hansen.]

bloktilskud, så pengene var der. Det rummes ikke i den spareplan, som regeringen har forelagt; dér rummes kun besparelsen på de godt 150 mill. kr., mens et tilsvarende beløb til formålet ikke er overført til bloktilskudskontoen. Det må være en betingelse.

I § 3, stk. 2, ændrer man formuleringen, der tidligere var den, at ved ethvert bibliotek skulle der være „afdelinger“ for børn. Nu siger man, der skal være „samlinger“ for børn. Hvad rummer det? Vi er af den opfattelse, at vi må have børnebiblioteker i alle kommuner i Danmark, at man ikke bør kunne undslå sig, og at vi ikke bør lade børnebiblioteketsopgaven gå over til skolebibliotekerne. Det må for os at se være helt klart, at der må være et sted, hvor børnene i deres fritid kan få dækket deres behov ikke alene for lån af bøger, men også med hensyn til andre ting, som foregår i børnebiblioteket, uden at det skal foregå på skolen, som de på en eller anden måde er undergivet, selv om skolen kan gøre det så godt, den vil. Vi har jo oplevet, at den nuværende bibliotekslov, hvorunder også skolebibliotekerne hørte, har bevirket meget store indkøb ude i kommunerne over bibliotekskontoen til formål, som havde skolemæssig karakter, og hvis ikke vi får ændret lærerlønsrefusionen med de 60 pct. — det ved jeg godt der også er tale om i forbindelse med bloktilskuddene — så risikerer vi jo, at man giver sig til at oprette børnebibliotek under skolebiblioteket, fordi man kan få 60 pct. tilskud af lønnen, og det vil vi ikke ret gerne række hånd til.

Vi vil altså gerne diskutere disse og en række andre ændringer med ministeren. Det gælder også spørgsmålet, om Kommunernes Landsforening ikke har fået for stor indflydelse på dette forslag. Det mener jeg. Det er da meget godt at høre efter Kommunernes Landsforening, men formålet var jo at lægge bemyndigelsen ud til kommunerne, og hvis det bare er et andet centralt organ, der udtaler sig — og det har været det, der i høj grad har påvirket dette lovforslag efter min opfattelse — så er det betænkeligt. F. eks. er jeg betænkelig ved, at man har ladet reglerne om åbningstidernes placering udgå af de minimumsnormer, som vi anser for væsentlige. Det er helt klart, at vi ønsker ikke at sige: der skal være åbent klokken det og

det, men vi ønsker, at der er et bibliotek, som har åbent, når borgerne har brug for biblioteket. Jeg synes, det var en rimelig ting at bevare bestemmelser herom. Vi vil altså gerne se på, om vi i alle forhold virkelig skal lytte til Kommunernes Landsforening, eller om vi ikke også skulle høre efter andre, når de taler om bibliotekets formål.

Lad mig til slut sige, at vi synes ikke, vi i Danmark er blevet så fattige, at vi ikke har råd til at give landets borgere et ensartet tilbud på dette kulturområde. Det kan ikke være rigtigt, at underholdning og produktionsræs ikke skal have sit modstykke i biblioteksvæsenet som et tilbud så differentieret, som det har udviklet sig gennem de senere år. Vi mener, at denne linje må fortsættes. Det er meget, meget værdifuldt, at bibliotekerne har udviklet sig som informationscentre, som aktive fritidscentre; vi mener, at denne udvikling bør fortsættes, og vi mener, der bør være en ensartet betjening land og rige rundt. Derfor er det for os meget afgørende, at bestemmelsen om, at man kan undlade at gennemføre et heltidsbibliotek med alt, hvad det rummer, begrænses i omfang.

Med disse bemærkninger skal jeg tilsige en velvillig behandling af forslaget, som vi altså endnu ikke har taget endelig stilling til, bortset fra at vi er enige om, at loven ikke skal træde i kraft før 1. april 1975 med hensyn til tilskuddet.

Vestergaard Erikson (FP):

Det lovforslag, vi her behandler, er fremskridtspartiet naturligvis ikke negativt indstillet over for, men det betyder ikke, at vi ikke gerne vil være med til i udvalg at se på en del ændringer af de paragraffer, der er i lovforslaget. Inden for kulturområdet er fremskridtspartiet jo negativt indstillet på mange områder, men ikke hvad angår vores biblioteker. Vi anser naturligvis biblioteker for en nødvendighed, således at folk kan låne de bøger, som de mener at have behov for til en videre udbygning af deres viden og kundskaber m. v. Derimod er vi ret negativt indstillet over for den øvrige litteratur, der kan findes på bibliotekerne f. eks. inden for popbranchen, hvis man må sige det sådan, grammofonplader osv. Det, vi altså går ind for, er litteratur af rent faglig art inden for forskellige områder.

Grammofonplader m. v. på et bibliotek

[Vestergaard Eriksen.]

vender vi os imod. Det kan vi ikke medvirke til. Det er flere steder ved at blive sådan, at man har den opfattelse, at biblioteket også er en slags diskotek, og det kan vi ikke medvirke til. Skal der endelig være et diskotek, må det betales af brugerne selv og ikke drives på statens eller kommunens regning.

I øvrigt ser vi gerne, at vi nåede hen til, at folk selv betaler for det, de låner på biblioteket, at biblioteket er et tilbud, hvor man kan gå hen og låne det og det til en rimelig pris.

Med hensyn til bibliotekaren sætter vi spørgsmålstegn ved, om det nu behøver at være sådan, at det skal være højt kvalificerede, uddannede folk til meget høj løn, om man ikke i stedet for, som man mange steder har det i dag, kunne bruge en lærer el. lign., der har det ved siden af sit daglige job. Vi finder altså ikke, at det kan være rigtigt at ansætte heltidsbibliotekarer på alle biblioteker landet over, lige så vel som vi heller ikke finder, at det er korrekt med heltidsbiblioteker i hver enkelt kommune. Det må være op til de enkelte kommuner selv at afgøre, om biblioteket skal være heltids eller halvdags, eller hvad det nu skal være.

Vi er også meget betænkelige vedrørende amtsbiblioteker. I øvrigt står fremskridtspartiet for afskaffelse af amterne, og også af den grund mener vi, det ikke kan være korrekt at bibeholde amtsbiblioteker. Der må være en mulighed for, at et eller flere biblioteker inden for de enkelte amter specialiserer sig i faglitteratur inden for de enkelte områder, således at de amtsbiblioteker, der omtales, kan blive overflødiggjort.

Hovedformålet med folkebibliotekerne må som nævnt først og fremmest være at tilbyde en så god service som muligt, ikke bare at være en meget dyr institution for skatteydernes penge i flotte bygninger, som vi har set det opstå i de senere år, så den jævne borger måske dårligt nok tør komme i biblioteket. Der skulle vi jo gerne føle os hjemme alle. Vi kan sikkert holde vores nuværende standard og service oppe på vore biblioteker, og alligevel kan der spares på det offentlige udgifter.

Vedrørende § 11 i lovforslaget må det være således, at det er den enkelte kommune eller de kommuner, der samarbejder

om et bibliotek, der udpeger lederen af biblioteket.

§ 17 om bevillinger til særlige formål kan vi ikke umiddelbart tilslutte os, måske bortset fra stk. 2 i nævnte paragraf.

I 1972 er der nedsat et udvalg til undersøgelse af vilkårene for produktionen, distributionen og brugen af bøger i Danmark. Det står omtalt i bemærkningerne til lovforslaget, at forslag til en ny udformning af § 18 vil blive fremsat, så snart udvalgets betænkning foreligger. Vi håber, at den snart kan foreligge, og at det ikke bliver en 5 års plan. Under denne forudsætning kan vi medvirke til, at denne paragraf midlertidigt får lov til at have en funktion, idet den bliver taget op til revision, så snart en betænkning foreligger fra udvalgets side vedrørende revision af paragraffen om afgiftsordningen.

I øvrigt er vi indstillet på velvillig behandling i udvalget af lovforslaget.

Kaj V. Andersen (V):

Siden lovforslaget om folkebiblioteker i forrige samling var til første behandling, og en relativt kortfattet udvalgsbehandling, har det, som også omtalt af den socialdemokratiske ordfører, været til høring, kunne man kalde det — så højtideligt har det nu ikke været, men man har modtaget en række henvendelser og forslag fra både kommunernes organisation og Amtsrådsforeningen. Det har nu ikke ændret dette lovforslag så afgørende, som hr. Lysholt Hansen synes at frygte, og heller ikke så meget, som forfatteren Hans Hertel noget syrligt antyder det i dagbladet Information i dag. Det har heller ikke på nogen måde rokket ved det hovedprincip, som også for venstre er et hovedprincip i dette anliggende, at hensigten er en landsdækkende heltidsbiblioteksbetjening af den danske befolkning, såvel i landkommuner som i Storkøbenhavn. Der skal ikke være nogen tvivl om, at det er målet.

Men når man ikke kan få det bedste, så må man jo somme tider — foreløbig i al fald — nøjes med det næstbedste, og det næstbedste er altså en vis brug af den dispensationsparagraf, som hr. Lysholt Hansen omtaler — måske lidt pessimistisk, som om han frygter et misbrug af den. Den går ud på, at man fortsat i de kommuner, hvor det er nødvendigt, kan fortsætte med deltidbetjening, men altså med den støtte, der

[Kaj V. Andersen.]

ligger i eksistensen af et centralbibliotek, og også med de muligheder, der ligger i lovens bemyndigelse til ydelse af et særligt tilskud til kommuner, der er særlig dårligt stillet.

Jeg vil bare nævne enkelte principielle ændringer, som lovforslaget har undergået siden sidste fremsættelse. Det anes allerede i formålsparagraffen § 1, hvori det hedder, at man stiller „bøger og andet egnet materiale“ til rådighed. I lovforslaget fremsat den 7. februar 1973 stod der ordene „audiovisuelle samlinger“. Der ligger ikke i det nye udtryk, at man ikke skal anskaffe audiovisuelle hjælpemidler, men der ligger i det, at man ikke absolut er tvunget til det, hvis økonomien ikke tillader det og forholdene i øvrigt ikke gør det rimeligt.

Jeg synes, man følger dette udmærket op i § 2, stk. 3, hvori det hedder, at den enkelte kommune bestemmer, hvorvidt man vil til-lade hjemlån af disse audiovisuelle hjælpemidler. Det er jo først og fremmest, det ved vi godt, grammofonplader. Jeg skal ikke indlade mig i nogen yderligere debat om dette, bare pege på, at siden vi første gang havde dette forslag til behandling, har der jo rejst sig mange røster fra de tekstforfattere og komponister, som med rimelighed kunne vente sig vederlagt af Koda-afgifter, og som — det ved vi jo — i meget vid udstrækning unddrages disse afgifter via den overspilning, der finder sted af disse grammofonplader i de pågældende — formodentlig i mange tilfælde unge — menneskers hjem.

Der er talrige detaljer i dette lovforslag til udvalgsarbejdet, og der bliver jo også god tid til det. Men da jeg ser hr. Lembourn på vej mod talerstolen, vil jeg dog lige pege på, at vi har selvfølgelig ikke bladet forbi det kapitel, der hedder Dansk Forfatterfond, det ved hr. Lembourn også nok. Jeg håber ikke, man vil rejse nogen debat på nuværende tidspunkt om denne forfatterfonds principper. De fortsætter efter dette forslag uforandret med en ydelse, som i al fald, om end den ikke forekommer forfatterne fyrstelig, er bedre end på noget tidligere tidspunkt. Vi ved jo godt, at vi må afvente afslutningen af det udvalgsarbejde, som det såkaldte bogudvalg af 1972 er i gang med, og hvor man har som hovedtema bogens tilblivelse, distribution og brug. Når det ud-

valgsarbejde er overstået, vil der melde sig adskillige interessegrupper, forlæggerne f. eks., grafiske kunstnere, boghandlere sågar, som på en eller anden måde vil føle sig berettiget til del i disse fondsmidler.

Jeg har, siden dette lovforslag blev fremsat første gang, læst i hundredvis af spalter i aviser og tidsskrifter, også i bibliotekarernes organer, om lovforslaget og om den skæbne, det fik ved første behandling i tinget i foråret, og jeg må sige, jeg har undret mig meget over den surhed og fornærmethed, som har kunnet anes i mange af disse artikler og senest i dag i dagbladet Information. Nu har jeg for længe siden opdaget hvorfor. Det er, fordi der for øjnene af alle disse skribenter står betænkning nr. 607 af 1971. Man kan tilsyneladende ikke tilgive dette ting eller noget parti eller dem, der står bag dette lovforslags udarbejdelse, at denne betænkningens ordlyd og intentioner ikke uden videre ord til andet bliver bragt ud i livet. Det ville være en meget ulyksalig ting, hvis samtlige betænkninger, der i tidens løb har set dagens lys — både her i dette høje ting og udenfor — uden videre blev konverteret til lovforslag. Det ville være særdeles ulykkeligt på en lang række andre områder end det, vi taler om her, men også her.

I øvrigt skal jeg da ikke undlade at anbefale sagen til velvillig — og nu bliver der også tid til grundig — udvalgsbehandling.

Meta Ditzel (RV):

I UNESCOs manifest om folkebiblioteker står der, at folkebiblioteket er det vigtigste middel til at gøre menneskets tanker og ideer og resultaterne af dets skabende fantasi frit tilgængelig for enhver. Hvis vi er enige heri, må vi jo prioritere bibliotekernes betydning meget højt og værdsætte, at det nu ser ud til, vi kan få en grundig behandling af dette lovforslag, efter at vi gennem længere tid hvert år har måttet udskyde en påtænkt revision.

Forslaget er næsten identisk med det forslag, der nåede en førstebehandling i fjor. Siden har der været forhandlinger, som har været omtalt, med Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen, og det har ført til, at disse organisationer har fremsat ønsker, som er blevet imødekommet. Det skulle jo gøre behandlingen noget lettere.

Hr. Kaj V. Andersen har omtalt en æn-

[Meta Ditzel.]

dring i formålsparagraffen, hvor udtrykket „bøger og audiovisuelle samlinger“ er slettet og har givet plads for det tidligere udtryk „bøger og andet egnet materiale“. Den ændring er sikkert en konsekvens af visse erfaringer med audiovisuelle midler, og den viser sig igen i en ændring i stk. 3 i § 2, hvor der nu står:

„Kommunalbestyrelsen afgør, hvorvidt folkebiblioteket skal udlåne audiovisuelt materiale og apparatur.“

Det kan betyde stop for pladeudlån, der nu ganske vist også har taget et sådant omfang, at også biblioteksfolk er ved at blive betænkelige, fordi plader egentlig ikke egner sig til udlån. Hvis man ser på antallet af udlån, må man sige, at det har været en succes, men det har været en meget kostbar succes, da spildprocenten er meget stor. Desuden klages der jo fra grammofonindustrien over nedgang i salg af plader og bånd, og udøvende kunstnere taler under henvisning til ophavsretten om, at biblioteksafgiften også bør tage hensyn til dem. Det er et problem, vi nok må se nærmere på i udvalget. Det kan være rimeligt, synes jeg, at bevare musikafdelinger, så bånd og plader kan aflyttes dér, men måske kunne man løse problemet om gratis afspilning ved at lade lytterne i en automat betale en afgift til kunstnerne. Det kan vi også se på i udvalget.

Hvad angår skolebibliotekerne, som jo har fået en hel del omtale i dag og nu flyttes til undervisningsministeriet, mener jeg, at man fra folkebibliotekets side også må være indstillet på et samarbejde mellem skole og biblioteker med hensyn til anskaffelser, gensidige lån og teknisk bistand, så unødvendige udgifter kan undgås.

Man har været inde på spørgsmålet om heltidsbetjening. Det vil sikkert fremskynde vedtagelsen af lovforslaget, hvis ministeren ikke vil forcere overgangen til heltidsbetjening. Det er vel også på grund af vor anstrengte økonomi og mangelen på uddannede bibliotekarer, ministeren har den indstilling og foretrækker en gradvis udvikling, så spørgsmålet skal stilles noget i bero til 1978-79. Men jeg antager ikke, det betyder, at ministeren ikke går med til at foretage ændringer før, hvis der er mulighed for det, for det kan jo tænkes, det bliver muligt at

gå over til flere heltidsbiblioteker før den tid.

Den vigtigste forudsætning for lovforslaget er, at man går over til at give kommunerne det såkaldte bloktilskud i stedet for refusioner, og det er en tilskudsform, som mit parti meget gerne går ind for. Da ministeren tager hensyn til henstillingen om begrænsning af standarder og normer, vil det betyde, at kommunerne får stor beslutningsmyndighed og stort ansvar, når de skal tage stilling til, hvordan pengene skal fordeles. Det kræver absolut planlægning. Hensynet til de nye kommunalbestyrelser kan nok gøre det påkrævet, at man modtager ministerens tilbud om at være åben over for en drøftelse om en senere ikrafttræden af loven. Der kan være mange spørgsmål, som kommunerne vil eller skal have med i planlægningen af deres biblioteksvæsen, hvis det skal blive så effektivt, som de fleste af os jo ønsker, og som de fleste kommuner heldigvis nu også er indstillet på, så vidt man forstår.

Der er spørgsmålet om, hvordan man klarer betjening af yderområderne, om man i højere grad skal gå over til bogbusser, eller om der måske er behov for flere faste filialer. Vil det være hensigtsmæssigt at kombinere en bogfilial med et samlingssted for beboerne måske i en nedlagt skole? Nogle steder er folk jo meget kedede af at få nedlagt skolerne, ikke alene for børnenes skyld, men også fordi det har været et vigtigt samlingssted for sognets beboere. Der kan også blive tale om at bruge forsamlingshuse på lignende måde.

Et andet spørgsmål, som også har stor betydning, er betjening af de særlige befolkningsgrupper, jeg tænker på sådanne steder som sygehuse, plejehjem, sommerhusområder. Endvidere er man nu flere steder blevet opmærksom på det meget værdifulde i at anskaffe lydbøger, ikke blot til synssvage, men også til læseretarderede. Det vil kommunerne sikkert også komme til at tage stilling til. Alle disse ting må de have med i deres planlægning, med i deres økonomiske betragtninger. Men nogle af spørgsmålene vil det også være naturligt at vi tager op i udvalget, såvel spørgsmål om forskningsbiblioteker, om personalemøder på bibliotekerne, der tidligere har været fremme, som om biblioteksdirektoratets arbejdsområde, for

[Meta Ditzel.]

ikke at tale om børnebiblioteker kontra skolebiblioteker, som jeg er helt sikker på vi også må få en alvorlig drøftelse af.

Vi fra mit parti går med til positiv udvalgsbehandling, og vi håber, at den nye lov vil betyde en fortsat interesse og en øget forståelse for betydningen af at leve op til, hvad UNESCO-manifestet af 1972 om folkebiblioteker siger om folkebiblioteket og samfundet. Jeg vil gerne slutte med at citere fra dette manifest:

„Folkebiblioteket bør indtage en aktiv og positiv holdning, arbejde for at bibringe samfundet forståelse for værdien af dets tilbud og anspore til, at de anvendes. Det bør gå i samarbejde med pædagogiske, sociale og kulturelle institutioner, herunder skoler, med grupper for voksenundervisning og fritidsbeskæftigelse samt personer og grupper, der arbejder med udbredelse af kunst og kultur.“

Lembourn (KF):

Som det er erkendt fra mange sider, er det umuligt at gennemføre dette uhyre omfattende lovforslag på 2 uger. Der er masser af detailproblemer i det, og der er mange ting, der skal belyses, og det kræver et overordentlig grundigt udvalgsarbejde, før vi kan tage endelig stilling til lovforslaget.

Der er imidlertid et enkelt, man kan godt sige teknisk problem, som opstår, hvis der gennemføres en sådan lov, inden folketings-samlingen slutter. Efterhånden som man går over til at afskaffe refusionssystemet, kommer bestemmelsen i den nugældende lovs § 18 jo i klemme. Biblioteksafgiften beregnes som en procentsats i forhold til rådighedssummen, altså statstilskuddet, og efterhånden som man går over til bloktilskud, kan det simpelt hen ikke teknisk beregnes mere. Hvis vi må erkende, at vi ikke kan gennemføre dette forslag til det tidspunkt, som var tænkt, nemlig 1. april 1974, så vil jeg anbefale ministeren i stedet for § 18 at stille et forslag om ændring af den gældende lov, således at vi kan få det til at fungere,

for ellers kan vi simpelt hen ikke beregne biblioteksafgiften.

Nu er det jo sådan ifølge forretningsordenen, at man ikke skal diskutere detaljer i et lovforslag ved første behandling, og det skal jeg så afstå fra og i stedet holde mig til nogle principielle kulturpolitiske betragtninger. For vi er kommet derhen, at biblioteks-væsenet spiller en helt afgørende rolle for dansk litteratur. Det er den post i vores kulturpolitik, som er størst — nu er de jo alle små, men den er faktisk en betydelig størrelse. Den danske bog i dag er i en krise, og vi kan ikke tage stilling til biblioteksvæsenet uden samtidig at tage stilling til kulturpolitikken som sådan.

Vi er kommet i den, man må vel nok sige ret fantastiske situation, at det, som det offentlige — stat og kommune — betaler for udlånet, det gratis udlån af bøger, ca. 1/2 mia kr. eller måske 600 mill. kr., svarer til hele omsætningen i den danske bogbranche. Det er det samme beløb, som skal finansiere de forlag, som udgiver bøgerne, og de boghandlere, som skal sælge bøgerne, de trykkerier, som skal trykke dem — og så er der en meget lille gruppe, som spiller en lille rolle økonomisk set, forfatterne, som skal skrive dem.

Vi er kommet dertil nu, at i de sidste 7 år har antallet af solgte bøger været stagnerende — i et samfund, som har en velstandsstigning og en befolkningsstigning. I 1973 gik antallet af udgivne titler ned med 5 pct., og jeg tror, man må regne med, at nedgangen bliver betydelig større i 1974 med de stærkt stigende priser, der vil komme på bøger. En overgang troede man, at bogklubsalget ville klare situationen, men det gør det ikke; også salget i bogklubberne er standset; det er steget med 0,1 pct. i 1973 og er sandsynligvis også nu for nedadgående.

For en 20-30 år siden var der et halvt hundrede forlag i Danmark, hvor man kunne få udgivet skønlitterære bøger — i dag er der en 4-5, og hver måned nedlægges der en boglade. Jeg skal springe forfatternes

[Lembourn.]

gennemsnitsindtægter over — det er synd, hvis jeg fortæller det offentligt.

Det afgørende er, at vi nu er kommet dertil, at hele det område, som producerer bøgerne, er ude i en krise, samtidig med at det område, som udlåner bøgerne, er nået op på en omsætning — eller hvad man nu vil kalde det — som er ved at være større end produktionsrådets. Derfor er vi nødt til, når vi tager stilling til en bibliotekslov, at se på, hvorledes den kan passes ind i en samlet kulturpolitik, så produktionssektoren ikke helt går i stå. Det er jo ikke meningen, at vi skal ende med ikke at have nogen bøger på hylderne.

Dette skal ikke opfattes som nogen anklage mod bibliotekerne, bestemt ikke. Bibliotekerne er en overordentlig stor kulturformidlende faktor. Men jeg mener, det er nødvendigt, at man kulturpolitisk sammenarbejder de midler, der ydes til biblioteksvæsenet, med de midler, der ydes til kulturpolitikken og til produktionssektoren.

Dertil kommer problematikken om bloktilskuddene. De skal egentlig øremærkes, så vidt jeg har forstået forslaget. Men det er jo ikke meningen med hele overgangen til en bloktilskudsordning. Også det vil være afgørende for denne udvikling.

Det konservative folkeparti vil selvfølgelig gerne medvirke til at arbejde med dette lovforslag, men kun under den forudsætning, at det indarbejdes, og at de midler, det drejer sig om, indarbejdes i en fælles kulturpolitisk løsning.

(Kort bemærkning).

Lysholt Hansen (S):

Jeg kan naturligvis godt forstå, at det hjertet er fuldt af, det flyder munden over med; det respekterer jeg, og det beundrer jeg. Det var jo en diskussion om forfatternes forhold, og jeg mener, den er ret og rimelig, men det er bibliotekslov vi behandler. Jeg vil lige have lov at gøre hr. Lembourn opmærksom på, at man kan ikke sige, at den halve milliard kr., det offentlige bruger på dette område, betaler man for at udlåne bøger. Det er sandelig ikke bøger alene, det er for information, det er for teater, det er for musik, det er for kulturel virksomhed, det er for udstillinger, det er for alt det, der

foregår ude i bibliotekerne; derfor beder jeg om, at man ikke simplificerer det på denne måde.

Videre må jeg sige til hr. Lembourn, at jeg fik en lidt halvdårlig smag i munden. Nu har jeg lige siddet oppe i finansudvalget og set, at de konservative har stillet et forslag om at spare 16 mill. kr. på dette felt plus yderligere 5 pct. generelt, også på dette felt. På denne baggrund synes jeg, det var ligesom der manglede lidt penge i kassen fra hr. Lembourns parti til selve den lov, vi behandler. Det synes jeg jeg lige måtte sige.

Endelig med hensyn til bogen. Lad os dog indrømme, at det er ikke helt galt fat. Der blev i 1973 i Danmark udgivet 8.900 titler, så der må jo da være én og anden forfatter og forlægger, der får solgt en bog ind imellem, selv om det er sjældent.

Melchior (CD):

Det er en lykke for landet, når dets kultur- og justitsminister er optimist. Det er nok to felter, hvor optimisme kan være påkrævet. Jeg sigter her til to ting, dels til ønsket i fremsættelsestalen af 8. februar om, at denne lovgivning skal kunne træde i kraft pr. 1. april i år. Nu er vi først kommet til førstebehandlingen i dag. Det er også sagt, at man kan drøfte en senere ikrafttræden, men da ministeren samtidig gør opmærksom på, at det bør være ved et finansårs begyndelse, så kan det altså tidligst blive om et år. Som formand for det udvalg, der skal arbejde med dette lovforslag, ser jeg med en blanding af glæde og gru hen til en grundig og langvarig behandling. Grundigheden kan jeg i hvert fald tilsige på mit partis vegne.

Optimismen hos ministeren giver sig også udslag i de afsluttende bemærkninger i fremsættelsen, hvor der gives udtryk for, at ministeren vurderer kommunerne så højt, at hun har tillid til, at de generelle ændringer, der er tale om i dette lovforslag i forhold til den hidtil gældende lov, ikke vil medføre, at standarden i det danske biblioteksvæsen vil blive forringet. Jeg har også stor tillid til kommunalbestyrelser og embedsmænd og bibliotekarere, men jeg er lidt mere nervøs end ministeren og derfor en smule betænkelig ved denne temmelig afgørende omlægning af udgiftsplaceringen.

Når vi ser på den gigantiske stigning i

[Melchior.]

udlånet, nemlig mere end en fordobling, op til 72 millioner årlige udlån i 1972-73, så er jeg ikke helt sikker på, at dette virkelig er udtryk for, at læseinteressen og læsningen i dette land er blevet mere end fordoblet i de forløbne 5-7 år. Det ville da være glædeligt, hvis det var tilfældet. Jeg er ikke sikker på det, og jeg kunne godt tænke mig, at man fik en meget grundig forbrugeranalyse — bevares, sådan noget er dyrt, men der er jo mange penge i disse ting — af, hvem der hjemtager bøger, hvad det er for bøger, de hjemtager, hvor tit man — som jeg desværre tit må indrømme at have gjort — hjemtager flere, end man egentlig skulle bruge, for en sikkerheds skyld osv. — især har man jo hørt om børn, der hjemtager bøger i et antal, som ind imellem er blevet påduttet dem. Jeg er derfor ikke sikker på, at dette tal egentlig skal tillægges den vægt, som det ville have, hvis dets indhold var helt reelt.

Dette får mig til at sætte et spørgsmålstegn ved det totale gratisprincip i vort biblioteksudlån, og det er ikke en idé, jeg har, fordi jeg på nogen måde ønsker, at samfundets service over for borgerne skal forringes. Ligesom alle andre ordførere anser jeg og min gruppe i tinget bibliotekernes tilstedeværelse, deres rigelige forsyning, deres alsidighed i udvalget for en helt afgørende kulturfaktor. Det skal der overhovedet ikke sættes spørgsmålstegn ved. Men selve dette, at man kan låne gratis, får for det første til følge, at der er en krise i opgående for hele bogproduktionen og for hele bogmarkedet, som jeg tror vil forværres. Jeg er enig med hr. Lysholt Hansen, som var heroppe for at meddele antallet af titler, der trods alt var blevet udgivet, i, at vi kommer ikke til at mangle læsestof til næste vinter, men jeg tror, at bogens krise, som man taler om, er på vej for alvor. Derfor må man stille sig det spørgsmål, om det ikke var i orden, at samfundet stiller disse rigelige forsyninger til rådighed, men tager nogen betaling. Jeg tænker ikke på nogen betaling, der står i forhold til udgiften. Det er ikke for at give statskassen indtægter. Det er måske for at betale forfatterne noget bedre, hvilket principielt har vor sympati. Det er måske også for at få penge til andre kunst- og kulturformål. Men det er ikke mindst ud fra den

gamle erkendelse, at noget, man betaler et eller andet for, det har noget mere værdi for én, det indebærer, at man tænker sig lidt mere om. Jeg tror ikke, at den seriøse læseinteresse i dette land vil blive spor forringet, hvis man tager en betaling enten pr. år for lånerkortet eller pr. udlån, altså pr. bind, og især ikke ved, at man betaler et depositum for det tilfælde, at man ikke tilbageleverer bogen til tiden. Vi læste i går i avisen om en kommune med et bibliotek, der har 22.000 udlån og har udsendt 50.000 rykkerbreve, og som bagefter sender busser med chauffører osv. ud for at hente de bøger hjem, som folk har fået gratis. Vi læste endvidere et sted, at det forhold, at lånerne beholder bøgerne en uge for længe, kræver en 15 pct. forøgelse af bibliotekernes kapacitet. Jeg tror, vi her er kommet ud på et overdrev af gratisprincippet, som der er grund til at se på, ikke for at forringe servicestandarden i bibliotekerne, men for at indpode hos os alle sammen, at det, vi bryder os om, og det, vi holder af, det koster indsats og heriblandt altså også penge.

Vort parti har et særligt synspunkt med hensyn til Sønderjylland vedrørende dækningen med tyske biblioteker i det sønderjyske område, og herom vil vort i Sønderjylland valgte medlem, hr. Jes Schmidt, senere i debatten tage ordet for at fremsætte og motivere sit forslag.

Kristine Helthberg (SF):

Der er i det nu foreliggende forslag til lov om folkebiblioteker sket en del ændringer, som ministeren omtaler som mindre væsentlige, og jeg håber, at ministeren har ret.

Jeg mener, at man ikke højt nok kan prioritere den betydning, som bibliotekerne har som kulturcentre i dette land, som centre for en folkelig, kulturel bevægelse, som man alt for sjældent taler om og ved alt for lidt om, men netop de tørre tal, vi af og til bliver præsenteret for, er et opløftende bilde af den betydning, hele denne sektor har.

Jeg vil gerne straks sige til hr. Lembourn, at jeg mener, at han burde være uendelig taknemmelig for det arbejde, der sker her inden for disse kulturcentre. De skaffer ham læsere. Det fremgår af de desværre noget sparsomme statistiske undersøgelser, at frekvensen af lån er størst hos de ganske

[Kristine Heltberg.]

unge årgange. Jeg tror, at hr. Lembourn og hr. Lembourns forfatterkolleger vil kunne glæde sig over en stor tilstrømning af mange kvalificerede læsere, efterhånden som disse årgange bliver voksne.

Når jeg siger, jeg håber, at ministeren har ret, når hun skriver, at de ændringer, der er sket i lovforslaget, er af mindre betydning, er det, fordi de voldrer mig en vis portion bekymringer — til en vis grad imødegået af de meget positive bemærkninger til lovforslaget og af ministerens egen fremsættelsestale, men alligevel, bekymringen er der. Den gælder først og fremmest følgende punkter.

Jeg mener, det er meget rigtigt og meget smukt og nærdemokratisk at have den tillid til kommunerne at overlade det til dem at give de nærmere regler for, hvorledes bibliotekerne skal bruges, og hvorledes de skal indrettes til daglig, men denne meget frie adgang til at indrette sig sammen med det, som kan opfattes som en begrænsning på det audiovisuelle område — som ikke behøver at være det, men som kan opfattes som sådan — gør mig en smule bekymret for, om vi ikke ved disse formuleringer er med til det, som hedder skævtrækningen af landet, på dette område. Jeg har i og for sig ikke så stor en bekymring ved bloktilskudsprincippet som sådant, hvis det bare er omgærdet af så mange bestemmelser af overordnet karakter — bevares, ikke i detaljen, men af overordnet karakter — at landets enhed og det reelle lighedstilbud til landets borgere bevares.

Den anden bekymring gælder et punkt, som måske heller ikke behøver at betyde så meget, men jeg bryder mig ikke rigtig om udskiftningen af ordene „afdelinger for børn“ med vendingen „samlinger for børn“. I en artikel i Information omtales det som noget, der måske vil gøre det muligt blot at bruge en lille krog af biblioteket til børnene. Det tror jeg ikke. Jeg håber, at det slet ikke er det, der er meningen, men en smule bekymret er jeg.

Men allermest bekymret er jeg over den mangeårige dispensation for deltidsbibliotekerne. Den faste 5-årige plan for, at man ikke behøver at følge loven, som i sin hensigt går klart ind for heltidsbibliotekerne — det være sagt med det samme — forekommer mig at være mere end farlig. Det

forekommer mig, at vi her cementerer en tilstand, hvor forskellen er så grel, som den overhovedet kan være, når det opgives, at man i rene bogudgifter kan svinge mellem 260 kr. pr. indbygger i de smukkeste københavnske forstadskommuner for rige folk, til 30 kr. i de små deltidsbiblioteker langt ude på landet.

Det forekommer mig, at denne skævtrækning er noget af det farligste, hvis den virkelig får lov til at fortsætte. Den er slem nok i øjeblikket, det gælder både på det audiovisuelle område, og hvad angår den faglærte biblioteksbetjening. Jeg mener, at mulighederne for at skaffe personale eftehånden er ved at blive så gode, at det ikke skulle være nødvendigt at regne med en så pessimistisk lang periode, hvor godt 800.000 af dette lands befolkning skal nøjes med deltidsbiblioteker med utilstrækkelige åbningstider og med utilstrækkelig forsyning i alle ender og kanter. Det, jeg ønsker for bibliotekerne, er en udvikling og en udvidelse af det vældige arbejde, der gøres på den udadventede fløj, ud på arbejdspladserne, ud på kantinerne, ud til plejehjem og fritidshjem, og en vækst på dette område. Det er noget, Danmark må have råd til endnu i mange år.

Chr. Christensen (KrF):

Det foreliggende forslag kræver efter min opfattelse et særdeles grundigt og omfattende arbejde i udvalget. Det er fyldt med mange kontroversielle spørgsmål, som det jo næsten altid er, når det er biblioteker, der er på tale. Der er vel ikke mange områder, der kan skabe så stor debat inden for en kommunalbestyrelse og blandt befolkningen, som når det drejer sig om afgørelser om biblioteksforholdene lokalt, om bogbusoprettelse eller opretholdelse af biblioteker i de gamle skoler.

Efter forslaget bortfalder det hidtidige lovbundne specialtilskud til biblioteksformål og henføres til det generelle tilskud efter objektive kriterier, det såkaldte bloktilskud. Ansvaret for bibliotekerne går hermed over til kommunerne. Det mener vi er noget særdeles positivt, og derfor vil vi straks udtrykke vores positive holdning til grundlaget i forslaget.

Vi ser også meget positivt på bestemmelsen i § 2, stk. 1, om, at der kan etableres et samarbejde på tværs af kommuneskellene.

[Chr. Christensen.]

Det kan i virkeligheden for nogle kommuner bliver helt afgørende for, om de kan opret-holde et godt biblioteksvæsen.

At de for folkebibliotekerne fastsatte standarder og normer begrænses mest muligt, og at man med forslaget sigter mod en ensartet betjening af hele befolkningen, ser vi også som noget meget positivt. Vi skulle nemlig nå dertil, at vi har nogle vældige bygninger, et stort personale og mange reoler, uden at vi har bøger at sætte på dem. Jeg deler den betænkelighed, der har været fremme angående de fremtidige muligheder for produktion af litteratur, og jeg tror ikke, at vi i udvalget undgår en alvorlig overvejelse med hensyn til prioritering af de midler, vi lægger ind i vores biblioteksvæsen.

Bestemmelserne i § 2, stk. 3, om, at kommunalbestyrelsen afgør, hvorvidt folkebiblioteket skal udlåne audiovisuelt materiale og apparatur, er vi tilfredse med, for så vidt som det er kommunalbestyrelsen, der bestemmer. Men ellers mener vi ikke, at det er bibliotekets opgave at stille grammo-fonplader gratis til rådighed for befolkningen.

Jeg vil også gerne trække frem andre aktiviteter, der i de sidste år har sneget sig ind under bibliotekets ly. Der foregår jo i dag en vis teatervirksomhed i biblioteket, der foregår i virkeligheden på biblioteket en virksomhed, som i mange tilfælde burde henhøre under de lokale kulturelle foreninger. Vi mener ikke, at det er bibliotekets opgave at tage en konkurrence op med stedlige teaterforeninger eller med de lokale kurser o. lign. Vi er heller ikke indstillet på, at de skal optage en konkurrence med de stedlige, lokale fritidshjem, ungdomsklubber o. lign.

Det er min opfattelse, at det offentlige biblioteksvæsen er et virkeligt gode. Vi har drøftet gratisprincippet, og spørgsmålet er, om vi ikke skulle overveje at trække nogle af midlerne hjem gennem betaling for lån. Dér har vi det ene synspunkt hos os, der kildrer lidt. På den anden side vil vi gerne fremhæve, at det er vores opfattelse, at hvis man forlanger penge for at låne en bog, vil de økonomisk svagest stillede undlade at gå hen og låne denne bog og betale for den. Og låner de ikke bogen og får lært den og læser den og kommer til at holde af den, går de næppe heller hen og køber én. Hvis vi fra

barnsben lærer vore børn og vore unge kærlighed til bogen og til at læse den og til at tage den hjem, også som voksne, så vil de nok også lettere gå hen og købe den og også gå hen og forære den bort til andre. Denne konflikt må vi se at få afklaret hos os selv, men jeg mener også, at vi må have den frem til debat i udvalget.

Med disse ord vil vi gerne tilsige en meget positiv behandling i udvalget.

Fuglsang (DKP):

Kommunisterne betragter det forslag, der er fremsat her, som et fremskridt sammenlignet med den indtil nu gældende lov, og derfor vil vi støtte det.

Men dermed være ikke sagt, at vi ikke sætter spørgsmålstegn ved visse områder, at vi ikke — ligesom en del andre også har været inde på det — gør os uro og bekymring over nogle af de ændringer, der er foretaget, sammenlignet med det forslag, som blev fremsat i februar i fjor. Det gælder såmænd allerede i den ellers så lovende og velklingende formålsparagraf. Man spørger sig selv: hvad er hensigten med, at man ikke nu, som man gjorde før, taler om „audiovisuelle samlinger“, men har erstattet dette med det mere udflydende „andet egnet materiale“?

Man spørger sig selv: hvad ligger der i, at man nu gør det til bibliotekernes opgave at udøve informationsvirksomhed i stedet for, som det oprindelig stod, at virke som informationscentraler? Jeg vil sige, at på mig virker dette som en afsvækkelse, og jeg vil være glad, hvis det ikke er bevidst, at det er sådan.

Jeg indrømmer, det er en lille ting, men jeg studsede, da jeg læste bemærkningerne og fandt en lille ændring i dem dér, hvor der tales om vederlagsfri benyttelse. Man henviser dels til lovgivningen, som den har været siden 1950, dels til UNESCO-manifestet af 1972. Oprindelig stod der, at princippet med den vederlagsfri benyttelse nu må betragtes som almindelig anerkendt, og så tænkte jeg ved mig selv: kan der virkelig være nogen, som ikke stadig væk mener, som UNESCO-manifestet udtrykker det, at benyttelsen bør være vederlagsfri? Jeg må erkende, at jeg mistænkte et helt andet parti i salen, men jeg har i hvert fald fået bekræftet, at der findes folk som f. eks. hr. Melchior, der

[Fuglsang.]

mener, at dette „vederlagsfri“ i hvert fald ikke ubetinget bør være gældende.

Jeg mener, at denne og andre formuleringer, som er afsvækkende, kan have en vis betydning med hensyn til, hvordan loven praktiseres, hvordan man praktiserer de gentagne henstillinger om ikke at forcere udviklingen, og om at man bør begrænse fastsættelse og standardisering af normer. Det gælder ganske særlig, fordi dette forslag jo giver en ganske stor bestemmelsesret til kommunerne. De er f. eks. frit stillet med hensyn til sammensætningen og omfanget af de føromtalt audiovisuelle samlinger eller det, man betegner som „andet egnet materiale“. De er også efterhånden temmelig bestemmende med hensyn til overgangen fra deltids- til heltidsbeskæftigelse, som jo er blevet udskudt til 1978.

Vi er faktisk tilhængere af det kommunale selvstyre, men vi er også tilhængere af det, der står i bemærkningerne til § 5, at man bør ikke tro, at biblioteksbehovet er mindre på landet end i byerne, hverken kvantitativt eller kvalitativt. Jeg synes, at alle erfaringer viser, at uden visse normer går det ikke.

Endelig er vi ikke særlig tilfreds med, at den hidtidige refusion af biblioteksudgifterne nu foreslås erstattet med generelle tilskud. Vi ved godt, at det forklæres med en almindelig tendens til at undgå dobbeltadministration og den slags ting, men jeg ser også en anden tendens i det, som vi har set på andre områder. Når man et eller andet sted er kørt fast med direkte nedskæringer, når den ikke går længere dér, så finder man omveje, hvorved det kan foretages mere skjult, og så fortsætter man dér. Det kan altså blive farligt. Jeg er enig med dem, som siger, at Danmark har et veludviklet biblioteksvæsen, takket være en vis vågenhed fra myndighederne og også takket være mange dygtige bibliotekarer. Det bør man ikke sætte over styr netop i en tid, hvor der stilles større krav til biblioteksvæsenet end nogen sinde før.

Mølgaard (DR):

Jeg må erklære mig positiv over for det fremsatte lovforslag, når det anføres, at intentionen i vid udstrækning er at gå over til bloktilskudsprincipper, at forlade refusions-

principper, at forlade ideen om at fastsætte meget nøjagtige standarder og normer, i hvert fald at begrænse tilbøjeligheden på disse områder. Retsforbundet er tilhænger af decentraliseringsprincippet praktisk taget overalt og i hvert fald inden for dette område. Det betyder ikke, at vi ikke ser, at der er problemer, som må behandles grundigt i det forestående udvalgsarbejde, problemer knyttet til denne lovgivnings enkelte paragraffer. Jeg skal undlade at ridse flere problemer op. Jeg synes, at de tidligere ordførere har gjort det så glimrende, har påpeget de problemer, der faktisk er.

Blandt de problemer, som retsforbundet i særlig grad vil kaste sig over i udvalgsarbejdet, er forfatterbetalingsproblemet, bibliotekspengeproblemet og ikke mindst det problem, som også er oppe til diskussion i øjeblikket, en rimelig erstatning til de forlæggere, som faktisk også stiller deres produkter til rådighed, hvilket der ikke er taget højde for i dette lovforslag. Det siges jo i bemærkningerne, at det venter vi med til næste ombæring, men lad os se, om vi ikke kan få det føjet ind i denne ombæring, når vi nu får konstateret, hvor lang tid arbejdet med behandlingen af dette lovforslag tager.

M. h. t. dette, at man vil fastlægge, at der skal være heltidsbeskæftigede ledere på alle landets biblioteker, synes jeg nok, at man i den forbindelse ytrer en lidt for kraftig mistillid til de bemandingsordninger, man har haft indtil nu.

Flexibile arbejdstider er gennemgående lettere at etablere, så længe man ikke lægger sig fast på én fælles norm gældende for alle landets biblioteker og samtlige bibliotekarer, i hvert fald lederne af bibliotekerne: at de skal være heltidsbeskæftigede — for heltidsbeskæftigede har man nu engang en tendens til at fastlægge som beskæftigede inden for et vist antal dagtimer, hvor brugernes tal måske er lidt ringere.

Jeg tror i øvrigt ikke, at der er grund til at tage kommunerne så meget ved hånden her, jeg tror, at vi kan vise dem fuld tillid på området.

Må jeg så til slut sige tak for denne debat, som i hvert fald har åbnet mine øjne for en nuance i det danske sprog, som jeg ikke var klar over. Jeg havde alle dage troet, at audiovisuelt materiale egentlig var et snævrere begreb end det meget, meget omfattende

[Mølgaard.]

begreb „andet egnet materiale“. Men jeg forstår, det forholder sig modsat, altså ifølge folketingets flertals opfattelse, hvis ordførerne taler repræsentativt for deres partigrupper.

Jes Schmidt (CD):

Jeg må som hr. Lysholt Hansen beklage det sene tidspunkt nu, og jeg kan faktisk kun undskylde mig med, at revisionen af folkebiblioteksloven har det tyske mindretal ventet på i snart mange år; derfor ser jeg i dag frem til dets vedtagelse med stor forventning.

Jeg overdriver vist ikke, når jeg siger, at vi her har at gøre med et af de tyske mindretals mærkesager. Desværre er der ikke, og det beklager jeg, i lovforslagets tekst taget hensyn dertil. Jeg agter derfor at stille et ændringsforslag, så at der kan tages hensyn til de år for år fremsatte ønsker fra mindretallets side.

Må jeg sige det ganske kort, skære det lidt ud i pap — mindretallets ønsker kan fattes sammen i én sætning:

Det tyske mindretal anmoder om, at dets biblioteksvæsen indføres i den almindelige bibliotekslovgivning på lignende måde, som mindretallets skolevæsen er en del af den almindelige friskole- og skolelovgivning. Principielt bør det efter min mening gælde, at mindretallets medlemmer bærer de samme byrder, som loven pålægger landets borgere i øvrigt — selvfølgelig, anderledes kan det ikke være. Men på den anden side bør de også kunne gøre krav på de samme rettigheder, vel at mærke under hensyntagen til de specielle kulturelle og sproglige forhold, som gør sig gældende for alle nationale mindretal.

Mindretalsrepræsentanter i kontaktudvalget for det tyske mindretal har fremsat deres forslag allerede 5. december 1968, efter at kulturministeren i udvalgets årsberetning for oktober 1967 havde tilsagt fortsat undersøgelse af bibliotekssagen. Vi havde dengang indtryk af, at partiernes repræsentanter ligesom ministeren havde fuld forståelse for det berettigede mindretalsønske. Man henviste derfor sagen fra møde til møde til den ventede revision af biblioteksloven. Nu kan jeg altså se, at det vil tage et lille år til, inden vi kommer til vejs ende.

Da det imidlertid trak i langdrag med

denne revision, nåede man til fra 1968, formodentlig som udtryk for forståelse og god vilje, at give en årlig støtte til mindretalsbiblioteker på 30.000 kr. Denne årlige sum er ikke siden blevet forhøjet eller pristalsreguleret. Dog trak den tidligere kulturminister, hr. Niels Matthiasen, ved sidste kontaktudvalgsmøde i efteråret 1973 så at sige en konvolut op af lommen, den indeholdt en engangssum på 15.000 kr., og dermed fulgte samtidig en henvisning til og en fortrøstning om, at der ville være mulighed for at revidere sagen ved behandlingen af folkebiblioteksloven. Desuden ydes der fra Sønderjyllands amt et tilskud på 45.000 kr. til de tyske biblioteker.

Det er altså på denne baggrund, jeg agter at fremsætte ændringsforslag til det foreliggende lovforslag. Jeg foreslår, at der i lovens § 9 indføres et nyt stk. 3, således lydende: „Ministeren for kulturelle anliggender bemyndiges til at overdrage et bibliotek inden for det tyske mindretal funktionerne af et centralbibliotek. De nærmere regler herfor fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender.“

Kan dette forslag ikke følges, mener jeg, at § 17 bør udvides. I § 17 kunne man i så fald indføre et nr. 6, sålydende: „mindretalscentralbibliotek.“

Dermed skal jeg slutte, men jeg vil samtidig tillade mig at bede ministeren og folketingets partier om velvillig behandling af mindretallets ønske netop om indbygning af dets biblioteksvæsen i den almindelige bibliotekslovgivning.

Simonsen (KF):

Ja, jeg er nok klar over, at det ikke er særlig populært at tage ordet uden for ordførerrækken på dette sene tidspunkt.

Når jeg alligevel gør det, er det, fordi jeg har nogle ganske få kommentarer til et for mig at se meget væsentligt punkt i dette lovforslag; det drejer sig om spørgsmålet om overgang til bloktilskud. Det har været kommenteret af flere af ordførerne, positivt som negativt. Lad mig sige med det samme, for at der ikke skal være nogen som helst misforståelser, at vi er i allerhøjeste grad tilhængere af, at vi nu fører kommunalreformen helt ud i livet og dermed også går over til bloktilskud og får en reel decentralisering, hvor det økonomiske ansvar følger be-

[Simonsen.]

slutningsprocessen, og det er sådan set netop det, der giver anledning til mine bekymringer.

For nu ser vi her et lovforslag, hvor man nu skal diskutere videre i kulturudvalget, hvorvidt man ønsker overgang til bloktilskud eller ej. Vi kommer til at opleve i den kommende tid nøjagtig det samme i socialudvalget — jeg vil hellere sige, dér har vi oplevet det i den sidste måned — i kommunaludvalget, i undervisningsudvalget, hvor der bliver tale om skepsis og sympati, og hvor jeg kan være meget bekymret for, at alt dette kan resultere i, at man ikke når det, der er målet, nemlig overgang til bloktilskud.

Jeg forstår regeringens politik på den måde, at man ønsker bloktilskud ikke blot på dette, men i virkeligheden på et eller andet tidspunkt på alle områder, og nu havde jeg håbet, at indenrigsministeren havde været her, fordi det selvfølgelig primært, når det skal samles, er hans område. Men jeg håber, justitsministeren vil tage det frem i regeringen, for jeg mener, der er behov for, at regeringen lægger en samlet plan frem for folketinget om dette — vel nok i folketingets kommunaludvalg. For der er ingen grund til efter min opfattelse, at man rundt om i de forskellige ressortudvalg skal sidde og diskutere skatteprocenter for de forskellige kommuner, når man behandler kulturpolitik eller socialpolitik, eller hvad det end måtte være. Det er et spørgsmål om en generel principbeslutning, og jeg vil så kraftigt, som jeg kan gøre det, sige til ministeren, at hvis ikke vi får denne generelle fremlæggelse af problemerne til behandling samlet i ét udvalg, så er jeg bange for, at dette her falder på gulvet, og det er tanken for god til.

Ministeren for kulturelle anliggender (Nathalie Lind):

Jeg vil gerne allerførst takke ordførerne. Jeg har jo nok kunnet lytte mig til, at der kan være enkeltpunkter at drøfte, at vi skal forhandle om ting, hvor man ikke har helt samme opfattelse, men det er alligevel min fornemmelse, at stort set er der en positiv vilje til at gå i gang med et udvalgsarbejde her og nå forhåbentlig til et resultat i enighed.

Jeg skal, da det er blevet så sent i dag og

der jo kun er mulighed for at komme ind på de principielle ting, blot tilsige, at jeg er villig til i udvalget at drøfte og give svar på en række af de spørgsmål, der har været ført frem.

Men enkelte ting må jeg nok lige kommentere. Der er bl. a. ikrafttrædelsesdatoen, som flere talere har været inde på. Når vi fastholder, at det skal være ved et finansårs begyndelse, må det jo udskydes til 1. april 1975.

Et andet generelt spørgsmål er spørgsmålet om bloktilskud. Dér kom hr. Simonsen jo med nogle manende ord; de var vel nok lige så meget rettet til mig som medlem af regeringen som specielt som minister for det kulturelle område, men jeg skal tage en forhandling med indenrigsministeren om det og sørge for, at vi får en drøftelse i regeringen af det. I hvilket udvalg det så skal behandles i folketinget, ja, det må jo blive tingets opgave. Regeringens opgave må være en samlet fremlæggelse dér.

Endelig vil jeg trække én ting frem. Forskellige ordførere har været betænkelige ved spørgsmålet om deltidsbiblioteker. Jeg vil gerne have lov til — jeg skal ikke gøre det langt — at henvise til bemærkningerne til § 20 og bede om, at man fæster sig ved, at der står, at hidtil er alle ønsker om midlertidig dispensation imødekommet, og vægtige gunde taler for, at man ikke forcerer udviklingen på dette område. Jeg håber, vi kan få en nærmere debat om dette i tinget.

Det næste, jeg vil nævne, er holdningen hos Kommunernes Landsforening. Det var, som om man havde en fornemmelse af, at jeg på en eller anden måde — jeg har set, at nogle åbenbart meget fantasifulde skribenter har viderebragt befolkningen det indtryk, at jeg nærmest skulle have shanghaiet dem til et møde. Jeg vil dog sige, at hvis jeg ikke tager meget fejl, så har Kommunernes Landsforening og den tidligere regering haft ikke få forhandlinger om dette spørgsmål; det er sandelig ikke en opfindelse fra min side. Kommunernes Landsforening blev ikke fuldt ud imødekommet i det lovforslag, der forelå i januar 1973, men mig bekendt rettede Kommunernes Landsforening også en henvendelse til det nedsatte folketingsudvalg, til kulturudvalget, om disse spørgsmål, og det var jo da ganske na-

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

turligt, at når man skulle gennemgå et lovforslag og der fra forskellig side var rejst indvendinger; stillet spørgsmål, ligesom der er her i dag, så tog man en drøftelse.

Derfor kan jeg sige, at det forslag, jeg lægger op, men naturligvis lægger op til forhandling i udvalget, er et forslag, som de kommunale foreninger har kunnet give deres tilslutning, og det tæller for mig i hvert fald ganske betydeligt. Man var jo tilbøjelig til at mene — det var nogle ordførere inde på — at det var igen et eller andet bureaukratisk organ, der havde denne opfattelse. Jeg tror, man her overser, at det er, om jeg så må sige, aktive fungerende kommunalpolitikere, tilhørende de forskellige politiske partier, der sidder i denne bestyrelse. De står ligesom vi andre hver for sig til ansvar over for deres vælgere, og det er altså ikke alene på embedsmandsplan, disse synspunkter har været ført frem.

Så skal jeg spare tinget for at gå ind på de enkelte indlæg; jeg er som sagt parat til at tage alle de drøftelser, det skal være, i udvalget. Men jeg må måske nok lige have lov at nævne en enkelt ting. Der blev rejst et spørgsmål, som jeg nok synes er meget principielt: spørgsmålet om gratis- eller ikke-gratisprincippet; jeg tror, det var hr. Melchior, der førte det frem til debat. Hr. Chr. Christensen var inde på, at man var i syv sind med hensyn til, hvad man skulle gøre, fru Meta Ditzel var også inde på det og andre ligeledes, og man nævnte dette UNESCO-manifest fra 1972. Men det, jeg gerne ville sige, var, at hr. Fuglsang, tror jeg det var, sagde, at han var blevet lidt forurolet ved at læse bemærkningerne. Der er nogle få, jeg vil kalde det redaktionelle ændringer, men der er da ikke en eneste realitetsændring. Den sætning, som har betydning: princippet om vederlagsfri biblioteksbenyttelse, der har været gældende siden 1950, og som nu har fundet udtryk i UNESCO-manifestet fra 1972 om folkebiblioteker, er således videreført. Og det er *mine* bemærkninger; Niels Matthiaens var sprogligt en lille smule anderledes,

men indholdet og netop den sætning er faktisk enslydende. Det synes jeg egentlig må være nok at sige på dette punkt i dag.

Så må jeg sige til hr. Lembourn, at jeg forstod ham ikke helt. Jeg skal ikke gå ind i en debat om det, men skulle jeg forstå hr. Lembourn på den måde, at han mente, at dette lovforslag, som man harcelerede lidt over måske ikke kunne gennemføres til den 1. april 1974, dog havde ét gode, nemlig at Dansk Forfatterforening, forfatterfonden, ville få flere penge end efter gældende lov? Det var man så interesseret i, at man mente, man måtte tage netop denne paragraf 18 ud til særskilt behandling og stille som et ændringsforslag til gældende lov. Det er da vældig behageligt og vældig rart for Dansk Forfatterforening. Men jeg ville egentlig have glædet mig, hvis interessen for biblioteksloven havde drejet sig lige så meget om de virkelig centrale principper som om den forbedring, der ligger her. Jeg underkender ikke et øjeblik, det vil jeg gerne sige, betydningen af, at vi får en samlet vurdering af bogens situation, af forlæggernes, af boghandlernes, af forfatterne, at bibliotekernes situation, men jeg synes, man skal tilstræbe en rimelig ligevægt og ikke ensidigt interessere sig for en af disse grupper interesser.

Lysholt Hansen (S):

Jeg vil gerne takke ministeren for tilsagnet om, at refusionsbestemmelserne bevares til 1. april 1975. Det er for mig at se den rigtige konklusion af, at vi først kommer i gang med loven nu.

Dernæst vil jeg gerne have lov at sige et par bemærkninger til hr. Mølgaard, der udtrykte mistillid til de bemandingsregler, man har brugt i bibliotekerne indtil nu, nemlig til deltidsbibliotekarerne. Det mener jeg ikke der er grund til. Som formand for Danmarks Biblioteksforening kan jeg sige, at jeg er lykkelig over den enorme indsats, deltidsbibliotekarerne har øvet; uden den havde vi ikke haft den enorme vækst i dansk biblioteksvæsen. Men én ting er ganske klar, det viser udviklingen, at når man

[Lysholt Hansen.]

får heltidsbibliotekarere, får man en helt overdådig vækst i anvendelsen af bøger og materiel i bibliotekerne; og derfor er det, jeg har dette ønske,

Så vil jeg gerne sige til hr. Vestergaard Eriksen, at jeg blev ikke klar over, hvad det var for nogle andre „lærere eller lignende“, hvad det var for nogle „lignende“, man skulle bruge, men jeg må da gøre hr. Vestergaard Eriksen opmærksom på, at bibliotekarlønningerne svarer 100 pct. til lærerlønningerne; derfor er der altså ikke noget sparet ved at gå over fra bibliotekarlønninger til lærerlønninger.

Jeg vil også sige til hr. Vestergaard Eriksen, at jeg forstod faktisk ikke det med betænkkeligheden ved amtsbiblioteker, for så vidt jeg ved, findes der ikke noget, der hedder amtsbiblioteker i loven. Der findes noget, der hedder centralbiblioteker, som løser nogle opgaver, bl. a. for de deltidsbiblioteker, som har vanskeligt ved at løse dem selv, fordi de er så små, og jeg synes da, det er en hensigtsmæssig og god løsning, at man laver det rationelt.

Men det, der særlig fik mig til at tage ordet, var mit chok over, at hr. Melchior kunne sige det, han sagde om betaling for bibliotekslån. Det havde jeg i hvert fald ikke ventet fra en repræsentant for centrum-demokraterne. Jeg håber, at hr. Melchior har læst det, der står i materialet, vi fik i udvalget sidste år, netop om det punkt, hvor der ganske klart står følgende som svar på det samme spørgsmål, at gebyret må for tiden sættes til omkring 75 øre til 1 kr. pr. udlån — ikke pr. låner, men pr. udlån — for at dække kommunens merudgift ved at opretholde en gebyrordning. Jeg ville dog tvivle på, at det var centrum-demokraternes opfattelse, at man skal gennemføre en sådan ordning, der koster administrativt enormt med penge. Det er i øvrigt gjort op, at det vil kræve ca. 350 nye personaleenheder at gennemføre en sådan ordning ude omkring. Alene af den grund vil jeg meget henstille, at man dropper den tanke.

Hr. Chr. Christensen syntes, det var rart, at man vil begrænse normerne mest muligt, og var samtidig glad for, at man ville lave en ensartet betjening. Ja, de to ting vil nok vanskeligt kunne forenes, hvis man overhovedet ikke har nogen form for normer.

Endelig vil jeg gerne have lov at sige til hr. Chr. Christensen, at det er min erfaring, at bibliotekerne ikke på noget felt — og jeg har meget med det at gøre — er gået ind i noget arbejde, som laves af andre lokale kulturelle foreninger. Vi holder os i bibliotekerne meget stærkt uden for det, og jeg ved, de lokale foreninger er meget glade for samarbejdet.

Vestergaard Eriksen (FP):

Jeg vil gerne først takke ministeren, fordi hun har givet tilsagn om velvillig behandling i udvalget også af de ting, vi ønsker.

Hr. Lysholt Hansen forstår ikke det, jeg sagde vedrørende amtsbiblioteker. Jo, det er meget enkelt. Vi er ikke interesseret i at være med til at oprette eller have bestående amtsbiblioteker; det, vi mener, er, at der er sikkert nogle af de enkelte biblioteker ude omkring i kommunerne inden for de forskellige amter, der kan virke som et bibliotek på specielle områder inden for de forskellige fag.

Det med lærere eller lignende er også meget nemt at forklare. Der ligger det deri, at jeg ikke kan se, det skulle være nødvendigt i visse tilfælde, at man har en uddannet og måske dyr bibliotekar på et lille bibliotek. Det kan man sikkert nok klare med en lærer eller måske anden kvalificeret arbejdskraft.

Til sidst vil jeg gerne sige til hr. Lysholt Hansen, som var inde på tanken om børnebiblioteker i hver en kommune og mente, det var et behov, det var nødvendigt, og der var stærkt stigende interesse for det. Jeg mener, at der i grunden er mange tilbud til børn i dag i kommunerne, det gælder ikke alene biblioteker, men det gælder svømmehaller osv., der er et enormt udbud. Der skal vel også være en lille bitte smule tid til, at børnene kan være i hjemmene, at ikke de skal kunne løbe både til det ene og det andet; derfor vil jeg på nuværende tidspunkt klart sige, at vi kan ikke være med til at oprette børnebiblioteker sideordnet med de andre.

Lembourn (KF):

Hvis det skal kaldes ensidigt, at jeg i mit indlæg talte om hele produktionssiden af den danske bog, nemlig forfatterne, forlæg-

[Lembourn.]

gerne og boghandlerne, så ved jeg ærlig talt ikke rigtig, hvordan man skal forstå det. Det er dog trods alt en forudsætning for, at der overhovedet eksisterer bøger. Det er en insinuation, som jeg ikke kan acceptere.

Jeg kan heller ikke acceptere ministerens udtalelse om § 18. Jeg sagde ganske tydeligt, at under den forudsætning, at loven bliver vedtaget i denne folktingsamling og man altså afskaffer refusionssystemet, er man af tekniske grunde nødt til at gennemføre § 18, fordi det rådighedsbeløb, som henlægges i forfatterfonden, beregnes som 6 pct. af statstilskuddet, og hvis man derfor afskaffer statstilskuddet og går over til bloktilskud, kan man simpelt hen ikke få forfatterfonden til at fungere. Det var det, jeg sagde. I øvrigt er der ingen, der kan vide noget som helst om, om det giver flere eller færre penge til forfatterne, det ved vi ikke noget om. Vi kender ikke det beløb, der tilkommer forfatterne efter den gældende lov, for det afhænger af, hvor mange bøger bibliotekerne har indkøbt, og hvor stor bevillingen er; man dividerer antallet af bøger op i bevillingen, og så kommer man til resultatet. Så det er slet ikke et spørgsmål om penge, det er et spørgsmål om teknik, og det sagde jeg ganske klart.

Ministeren for kulturelle anliggender (Nathalie Lind):

Jeg vil blot gøre hr. Lembourn opmærksom på, at det er, ligesom hr. Lembourn arbejder med en fiktion om, at man kan vedtage loven i denne samling og samtidig midt i finansåret ophæve driftstilskudsbeholdningen. Man kan imidlertid udmærket vedtage loven i denne samling, men således at ikrafttræden og overgang til bloktilskud ligger på et senere tidspunkt, og her mener jeg 1. april 1975.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Bay):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til kulturudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget om fysisk planlægning har afgivet betænkning over forslag til lov om ophævelse af lov om by- og landzoner [af Hans Bjerregaard m. fl.]. Eksemplarer er omdelt.

Indfødsretsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om indfødsrets meddelelse. Eksemplarer vil blive omdelt.

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om banker og sparekasser. Eksemplarer er omdelt.

Medlemmer af folketinget Chr. Christensen, Arne Bjerregaard, Bracher, Honoré, Inge Krogh, Jens Møller og Inger Stilling Pedersen har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om ophævelse af den obligatoriske seksualundervisning i folkeskolen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Det politisk-økonomiske udvalg:

Udtræder: Tillisch

Ny stedf.: Lindholt

Udtræder: Børge Pedersen

Ny stedf.: Svend Andersen

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Chr. Christensen) (KrF):

Herved tillader jeg mig at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om ophævelse af den obligatoriske seksualundervisning i folkeskolen, idet jeg henviser til forslagets tekst og de ledsagende bemærkninger.

Anden næstformand (Bay):

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 15. marts, kl. 11 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om udenrigstjenesten.